

Egyetemisták, mint potenciális értelmiség avagy Félig diák? Félig értelmiségi? I.

■ Társadalmi struktúrámba meglehetősen nehéz beilleszteni a mindenkori egyetemi hallgatókat (1.). A legelső nehézséggel mindjárt akkor találjuk szembe magunkat, amikor valamely kategóriát próbálunk használni megnevezésükre, hiszen ahhoz, hogy — mint bizonyos szempontból egységes egészből — beszéljünk róluk, ez elengedhetetlen volna. Mégsem egyértelmű, hogy különálló társadalmi rétegnek, csoportnak, vagy egy réteg (vezeteseiben az értelmiség) „részcsoportjának” tekintjük-e őket. Annyi bizonyos, hogy valamilyen módon az értelmiséggel vannak szoros kapcsolatban, mint potenciális értelmiségek. (Tekintsünk el attól a sajtóban nagy publicitást élvező, de számszerűleg ténylegesen elenyésző részüktől, akik a diploma megszerzése után nem végzettségüknek megfelelő helyen, hanem valamely jól fizető szakmában vagy a szolgáltatásban helyezkednek el, esetleg kisvállalkozásba fognak.)

■ Ezen kapcsolat azonban csak látványos egyértelmű, mivel közérthető (egyetemisták és értelmiség) egységjellet húzni meglehetősen elhamarkodott dolog. Először is: ha az iménti kisszámú kivételről eltekintünk, az egyetemisták, mint leendő diplomatulajdonosok, előbb-utóbb automatikusan az értelmiségi réteg tagjaivá válnak, ugyanez azonban vice versa nem mondható el, azaz a jelenlegi értelmiségeknek nevezett/ jelenléte része még ma sem rendelkezik diplomával (2.).

■ Másodsor: míg az értelmiségiek egyértelműen a társadalom produktív szférájába tartoznak, addig az egyetemi hallgatók az improduktívba, hiszen szülői támogatásból vagy különböző társadalmi juttatásokból (esetenként mindkettőtől) tartják fenn magukat. Ennek ellenére nem lehet egyszerűen a diákságra sem sorolni őket, és elsősorban nem életkoruk miatt, hanem azért, mert nem elhanyagolható tényezők, akár kulturális, akár politikai közéletre legyen is szó.

■ Harmadsor: nem csupán társadalmi helyzetüknél fogva lelednek átmeneti helyzetben, hanem egyetemistásként időtartama tekintetében is, hiszen 5–6 év leforgása alatt rendre „újratermelődnek”. ezzel szemben az értelmiség teljes lecsorogására 30–40 esztendő sem maradéktalanul elegendő.

■ Ha a két világháború közti és a mai egyetemi „polgárságot” hasonlítjuk össze, fontos mennyiségi és minőségi különbségeket találunk. Alapvetően az akkori és mostani társadalmi elvárások térnek el egymástól. Minthogy annak idején a meglehetősen zárt, minimális mobilitással bíró társadalom az akkori középosztály reprodukálását tűzte ki célul a felsőoktatás elé, egyetemisták csak jól behatárolt státuszú ifjúság családok sarjai lehettek, az ettől való eltérés (empirikus szórás) meglehetősen szűk intervallumot ölelhetett fel. Ebből következik az akkori felsőfokú iskola rendszer elítélésére irányuló, s így érthető, hogy akkortájt a polihisztor-jellegű tudás jelentette a műveltséget.

■ Az ötvenes években ennek ellenkezője történt. A háborús veszteségek (halalozások, koncentrációs táborok, hadifogság, illetve emigráció) az értelmiség létszámát drasztikusan lecsökkentette, erre szuperponálódott egy akkori, eléggé nem „dicsérhető” politikai koncepció, amelynek „áldásos” működése során a maradékot gyakorlatilag likvidálták a szellemi életből. Az így keletkezett űrt persze be kellett tölteni, s mivel az erőteljesebb ütemű iparfejlesztés a korábbinál jóval nagyobb mennyiségű értelmiségi szakembert igényelt, a felsőoktatást is mennyiségileg kellett feljuttatni. (Nem véletlen, hogy mai felsőfokú oktatási intézményeink nagy része is ekkor nyert egyetemi, illetve főiskolai rangot.) Mivel „nyersanyagként” a fenti okok miatt a kellő előképzettséggel és családi indíttatással áll rendelkező munkás, illetve paraszt származásúak jöhettek csupán számításba, a felsőoktatás minőségi lehanyatlása azt kell mondjuk, törvényszerű volt.

■ Napjainkat é — téren — kissé durva megfogalmazásban — a két állapot lineáris kombinációja jellemzi leginkább. A polihisztor jellegű tudás társadalmi presztízse (úgy tűnik, immár végerve-nyesen) a nullával lett egyenlő, s az ötvenes évekhez hasonlóan a szakmai, technokratikus jellegű tudás értékelődött fel, mivel a gazdasági szempontokat elsődlegesnek tartó fogyasztói társadalmunk ezt igényli. Ugyanakkor megfigyelhető (és itt nem részletezendő statisztikai adatokkal is bizonyítható) a társadalmi mobilitás csökkenése. Egyre kevesebb az egyetemeken padjában a leendő elsőnemzedékes értelmiségi, s egyre növekszik az „új”, 1945. után értelmiséggé vált réteg reprodukciója kvociense. (Nem foglalhatunk állást abban a kérdésben, hogy ez rossz-e avagy inkább jó.) Különösen vonatkoznak a fentiek az ún. „elit” egyetemre — orvos-egyetemre, bölcsész- és jogi karok —

hallgatóira, de, s ez igen-igen, alacsony presztízstől ismeretben eléggé meglepő, jelentős a pedagógus-társadalom tekintetében is. Úgy tűnik, hogy az ötvenes évek körül mesterségesen megbolygatott dinamikus egyensúlyi állapot ismét kezd beállni.

■ Mint látható, az egyetemi hallgatók helyzete, de száma, világlátása, létformája és kifizetési lehetősége is a mindenkori társadalom egyfajta lenyomatának tekinthető. Ily módon a velük kapcsolatos szociológiai vizsgálatok nem csupán a jövőndő értelmiségi rétegre vonatkozó előrejelzéseket nyújthatnak, de alkalmat adhatnak szélesebb körű következtetések levonására is.

■ Legalkalmasabb kutatási területnek (és itt a terület szót eredeti értelmében használva) azon egyetemi városok ígérkeznek, amelyekben egynél több egyetem található és ezek a legkülönbözőbb karokkal, illetve fakultásokkal rendelkeznek (3.).

■ Ezen vizsgálatok közül legérdekesebbnek kétségtelenül az egyetemista létforma vizsgálata ígérkezne (4.). Eme létforma kuriózum voltát a többszörszösen felemás társadalmi helyzetben kívül a jól behatárolható életkor (19–26 év) is meghatározza. Mind társadalmi érzékenység, mind szellemi (befogadó) potenciál tekintetében ez a legfogékonyabb életszakasz, vagy legalábbis annak kelene légyen. Mivel a családalapítás és az egzisztenciateremtés főbelsőkével csak az ezt követő években válik központi problémává, a társadalmi mozgásokban való aktív részvétel e bizonyos fokú függetlenség és a későbbieknek lényegesen kisebb személyes felelősség is elősegíthetné. Az életkor figyelembe véve az intenzív érzelmi élet (szerelem, barátság, mikroközösségek) szempontjából is ezen életszakasz lehet a továbbiakra nézvést meghatározó. Mindezek ellenére, sajnálatos módon, számos jel arra vall, hogy az egyetemisták többsége nem, vagy csak nagyon csekély mértékben használja ki e státusz nyújtotta lehetőségeket, és félig diák, félig értelmiségi pozíciója nagy mértékben az előbbi felé tolódik el.

■ Ennek fő ismérve az életvitelben, és sajnos sok esetben a gondolkodásmódban is megmutatózó infantilizmus, amely az idővel egyenes arányban látszik növekedni és egyre ijeszítőbb méreteket ölt. „Szükségyszerű-e, hogy elköltöztél társadalmi helyzetünkre megfelelően lelkivilágunk, magatartásunk is megőrizze gyermeki korlátait?” — hangsúlyozt el a kérdés (akkori) vezető folyóiratunkban immár három éve (5.) s a szerző — aki e felismerésre belülről, tehát hallgatóként jutott — novellisztikus belétekel tüzdelte esszéjében nagyon meggyőzően ecsetelte a jelenség legkülönbözőbb formáit, bár az okok kutatása terén adósságot maradt. Noha konkrét példák a pesti Bölcsészkarról vette, azok általános érvényűek, hisz saját házuk táján mi is találkoztunk nap mint nap a „felhőtlen infantilizmus” ordító megnyilvánulásaival. ld.: JATE-VESE, Medicus Napok, TSÜLÖK, Kollégiumi Napok, s a többi. A szomorú és elgondolkodtató az egészben az, (és egyben bizonyító erejű is), hogy a színvonalas kulturális és politikai jellegű, önművelésre bő lehetőséget nyújtó rendezvények helyett — márpedig ilyeknek ha nem is elsősorban gyakorisággal, de léteznek ebben a városban, csak keresni kell őket! — kizárólag és fent felsorolt hebrencskedések képesek az egyetemisták többségét megmozgatni, így szakítván föl belőlük néhány százszáz decibeles „oá”-t. Általánosítható és a természetesen létező kivételektől eltekintve kijelenthető, hogy az egyetemisták szeretnek szórakozni, gondolkodni — tárgyakhoz nem kapcsolódó dolgokon — azonban már sokkal kevésbé. Az ugyanis köztudomásúlag sokkal fáradtságosabb.

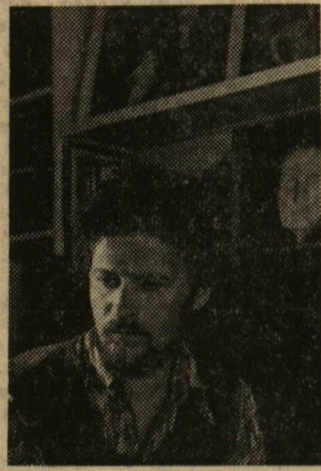
■ Szó kell essék az infantilizmus legfőbb bázisairól, a kollégiumokról is, ezt azonban a következő alkalommal tesszük meg.

SANDI ISTVÁN

1. Az alábbiakban egyetemi hallgatók alatt a nappali tagozatosokat értjük, mivel az egyetemista életforma sajátosságait boncolgatván az alapvetően nem ilyen létformát folytató esti és levelező tagozatosok e szempontból figyelembe kívül hagyhatók.
 2. Erre rendelkezésükre a pécsi állomány Tömeg Töltés a Válasz 1982/10. számában, amikor mint hivatalos adatot hozza nyilvánosságra: Magyarország 195 ezer gazdasági vezetői funkciójában levő kádere közül (akik elvileg és hivatalból mind az értelmiségi réteget „erősítik”) hozzávetőlegesen 50 ezer a diplomás.
 3. Mivel az összes hazai egyetemre egyidejűleg kiterjesztett felmerés valószínűleg technikai nehézségektől okozta.
 4. Erre tett érdekes és értékes kísérletet Szentirmai László: Egyetemi hallgatók Szegeden a művészetben. (Gondolat 1976). Mivel azonban a könyv kb. 10–15 éves adatkra is, méréselre épül és következtetéseit is ebből vonja le, az azóta nagy mértékben megváltozott körülmények formálta mai realitásokról nemigen rendelkezhet relevanciával. A szerző ezirányú kutatásait „Az olvasó egyetemi hallgató” c. munkájában csak egy részletre vonatkozóan ismertette meg.
 5. Gyurácz Ferenc: Evv. Stúdiumok emlékirataiból. (Mozgó Világ, 1981/9., 109. o.)

Szegeden élnek és dolgoznak Zoltánfy István

1944-ben született Deszken, de Szegeden, Alsóvárosban nevelkedett. Kézügyességére az általános iskolában figyeltek fel. Később a Tábor utcai képzőművész körben „formalódik” Tái Antal szobrász- és Vlasits Károly festőművész értő keze között. Felsőfokú tanulmányait a szegedi Tanárképző Főiskola magyar–lőr-ténelem–rajz szakán végezte. Tanárai közt volt Vajda László és Vinkler László.

A típtichon szerkezetében óriási lehetőségeket látok, elég, ha végig gondoljuk, hogyan variáltak domborművekkel, festett szobrokkal a középkorban és a korareneszánsz idején.
 — Képeinek gyakran önmaga a modellje, gyakran a család, az öregek, az ösők...

— Az önarckép egyrészt a legolcsóbb modell a művész számára, másrészt fontos összegzése lehet egy-egy önmagunkkal való szembenézésnek.

A családnak ma, úgy vélem, rendkívüli a fontossága magány-feloldó szerepe miatt. Emellett elméletileg is érdekel a generációs probléma. Az egyén a generációs folyamat egy pontja. Ebben a folyamatban a korábbi génevő maga is átadóvá válik. Hitelenséget itt fel tudja oldani, átadhatja önmaga lényegét, megfoghatja a halhatatlanságot. Ilyen értelemben foglalkoztat az ösők kultusza. Individualizálódott világunk mára csak saját életével foglalkozik, nincsenek generációs kötések, személyes élmények, kapcsolatok az öregekkel, a család idős tagjaival.

— A képeim megfestett zárt világ nem valamilyen elvágyódást fojtalmaz meg a jelen valóságából?

— Nem. Nem elvágyódást, nem is befeléfordulást. Sokkal inkább törekvést a magány, az egyedülléssel feloldására. Kétségtelen, a küzdelem, a harc nem foglalkoztat, inkább a belső derű, a kiegyensúlyozottság, és megjelenítésük.

— Lehet-e Szegedi műhelyről beszélni?

— A műhely szándékbeli azonosságot feltételez. Úgy gondolom, ilyen azonosság a mai, szegedi képzőművészek között nem jött létre. Tulajdonképpen két „csoport” működéséről beszélhetünk. Az egyik a város intellektuális kisugárzásában jött létre, és ezt az élményt dolgozza fel, a másik, a röhöz kötött, lehet azt mondani, vásárhelyi iskola. Bár a két csoport más és más szándékkal alkot, ellenségeskedés soha nem volt közöttük.

— Tanári munkája jelent-e valamilyen intellektuális értékföbbletet?

— Feltétlenül. A Tömörkény gimnázium művésztanár kollektívája nevezhető műhelynek. Törekvéseink, szemléletünk azonos. Művész munkánk által is tanárok vagyunk, modelladók akkor is, mikor nem tanítunk.

A tanítás kifejezetten értékes munka. Igazi műhelymunka folyik a 8–10 fős csoportokkal a műtermekben. Ezt a formát a diákok is kedvelik, mert igazi munkakapcsolat jöhet létre a művésztanár és az alkotó diák között.

— Zoltánfy István számára hátrányt, előnyt jelent-e, hogy Szegeden, vidéken él és dolgozik?

— Az emberekhez, a környezethez való kötődés, a személyes élmények rendkívül fontosak számomra. Ez még a mélypontról is ki tud lendíteni, inspirációt tud adni. Ezért nem tudnám máshol elképzelni az életemet. Szerencsének tartom, hogy ide születtem. Vidék? Sokszor úgy találok, Pest a vidék, magára hagyott, magányos embereivel.

G. R.

ját alkalmazom. Ez, bár időigényes — sima fehér gipszes alap felvitele az első lépés —, belső tartást ad a festőnek, műgondra nevel, pontosságot, kidolgozottságot, fegyelmet követel. Ez a fajta festői stílus közel áll hozzám, s alkalmas a szürrealista fantáziá világának megjelenítésére.

— Nyilván a trecento és a quattrocento iránti vonzódás vezette el a típtichonos szerkezet felelevenítéséhez...

— Igen. Ez a szerkezet kitűnő keret az időnként ugyan műgonddal, de fegyelmetlenül szerveződő képek összefogására.

Szakraális szerkezet. A szárnyasoltár a képnézés

„Egy-egy fakult fénykép a múltból. Egy figura mögé terített szecessziós nyugtalanságú élőnövény szőnyeg, vagy sötétkék sugárzású, feszült atmoszférát hordozó égbolt, tükörből visszavilgított kép a dolgok rendjének elfogadásával együtt, az ellentmondás, a fokozás mozzanatait is megmutatja. Hétköznapi jelenetek válnak így ikonos ünneplésszerűvé, a családi élet, a társaság alakjai belépnek ebbe a különös világba, ahol valóságos létük mellett még egy szimbolikus is vállalniuk kell. A XX. század emberének gondolatvilága ez, ahol a hit és az áhítat kézenfogva jár a kételyekkel, a lázadással.” (D. FEHÉR ZSUZSA)

„A nemzedékre osztott élet tárulkozik fel képtőlterin, korszerű liturgia menyasszonyról, tékozló fiúról, nagymamáról, tanjáról, vázáról, tétről, parasztlányról — a megújulás új szakaszáról. Kemény tisztaság ez, kopogós, férfias líra, ökonómiajának lényege, hogy azzal szűkít, amivel mélyít — változása az állandóság, egy eszme megszállottja, hogy legigazibb környezetét, a népet művészetével fenn-tartsa az időtlenné növekvő időben. A festői előadás kellemes, miközben súlyos dolgokat érint, értelmez. A látványban gyönyörködünk, de ha megfeszítjük Zoltánfy István képi motívumait, erősödik gondolkodásunk, eszmélésünk. Zárt rendben hőmpőlygő a képpé szilárdult élet, nemcsak keresi világát, nemcsak megtalálja, hanem kifejezi végérvényes formával nyomot hagyva, üzenetet küldve az égtájának és a holnapnak a megküzdött áhítat emberi tisztaságáról.” (LOSONCI MIKLÓS)

1966 óta rendszeresen kiállít. 1970-ben és 1972-ben elnyerte a Szegedi Nyári Tárlat díját. 1973-ban Szeged város Alkotói Díjával tüntették ki. A helyi és országos tárlatokon kívül a Szovjetunióban, Jugoszláviában, Franciaországban szerepelt kiállításokon.

Foglalkozása rajztanár, a Tömörkény István Gimnázium és Művészeti Szakközépiskolában tanít.

— Zoltánfy István képeit szemlélni meglepi a nézőt a látomásokról, viziókról épülő szerkesztés, a szürrealista látásmód és az aprólékos kidolgozottságú festői stílus kettőssége. Honnan a vonzódás a szürrealizmushoz?

— Egykor tanárom, Vinkler László ismertette meg velem a szürrealizmust. (Megjegyzem, a szürrealizmus nem festési módszerként, hanem mint asszociációs előadómód érdekel). Vinkler előszeretettel foglalkozott tétel- és programszerűen is az izmusokkal, de a szürrealizmus nála különös helyet kapott. Alaposabban a freudizmust is ebben az időben ismertem meg, a szürrealista festők közül pedig tudatosan választottam ki magamnak egyet-egyet tanulmányozásra — Ernst-et, Chirico-t (aki ugyancsak előd, de nagyon tisztelték a szürrealisták), Magritte-t —, ugyanígy a korareneszánsz és a németalföldi festészet nagyjait Bosch, Grünewald stb.).

Vinkler László tanítása szerint két szemléletmód váltja egymást a művészetben: a klasszicizmus és a szürrealizmus. A klasszicizmus az embert befejezett struktúráján tartja, míg a szürrealizmus a változás, a forrongás, az alakulás lehetőségét látja az emberben. Átmenetnek tekinti az egyik típusból a másikba (szifon angyal stb.).

Engem a szürrealizmus tükrözése, látásmódja komplexitásában fogott meg, s úgy vélem a mai világ komplexitását a legalkalmasabb visszaadni. Az egy idő-sík, egy tér már nem tud megfelelni ennek, a világ sokkal zavarosabb, bonyolultabb.

A szürrealizmus módszeréből lényegében csak a montázst, a szabad asszociációs módszert vettem át.

— E látomásos, montázst alkalmazó képépítés tudatos, szerkesztett?

— A képi konstrukció az alaptéma, a figura folyamatában alakul. Maguk a képi ötletek alakítják ki az egészt. Képepítésem tulajdonképpen lassú, a formákat egymás mellé építő folyamat, mondhatni nem tudatos, de mindenképpen gondolati egységet alkotó.

— S mindez a legpróbb részletelig kidolgozott, műgondra valló festői stílusban jelenik meg...

— A trecento és a quattrocento festői technológiá-

tisztelére is megtanít. Ünnepléses, fenséges, mégis közvetlen. Itt a képiró epikus igényrel lép fel.